

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Cím: *Jubilál a Deák-téri templom*

Forrás: *Ujság*

~~1937~~ *1937* (Hely) *XII. 12.* (Idő) (Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy *726.5*

Hely *Deák-téri evang. templom*

Idő *"1811 / 1937"*

Személy

Helyszám

Közp. nyomt. XX. cs. 23. sz.

Szekestővárosi házinyomda 1927 — 1695

Jubilál a Deák-téri templom

Pollák Mihály, a Nemzeti Muzem alkotója építette fel százhuszonhat éve

Másfél száz éves jubilaris ünnepét tartotta meg a héten a pesti evangélikus egyház s az ünnep színhelye és egyben középpontja a *Deák-téri evangélikus templom*, Budapest egyik előkelő műemléke volt. Ünnepi beszédében *Radvánszky* Albert báró nem is mulasztotta el, hogy reá ne mutasson ennek az arányaiban és stílusának tisztaságában kiváló építésznek történeti és építészeti jelentőségére. Van is mit mondani emlékezetre méltót az evangélikusok Deák-téri templomáról.

Cinkotán

A történet *József* császár türelmi ediktumával kezdődik. Szabad lett ismét mindkét hitvallású protestáns egyháznak bárhol templomokat, lelkészházakat és iskolákat állítani, ahol legalább száz család élt ugyanegy vallás közösségében, igaz, hogy azonnal sem építhettek tornyot és templomuk bejárata nem nyilhatott nyilvános forgalmu

utácsára. A türelmi pátensnek megvolt az a hatása a pesti evangélikusok hitéletének fejlesztésére, hogy most már tömegekben vándoroltak be Pestre idegen iparosok és kereskedők s megszűnt az az állapot, hogy a protestánsok még magánlakásokban sem jöhettek össze istentiszteletre. Az evangélikusoknak pedig, ha mégis követni akarták vallásuk parancsait, úgy kellett tenniök, mint a rokkantak háza, a későbbi *Károlykaszárnya* invalidusainak: hogy ki kellett menniök istentiszteletet hallgatni *Cinkotára*, ahol már 1699 óta virázott az evangélikus egyházközség.

Az orgona

A türelmi rendelet kibocsátása után mind az alapján megváltozott. Abban az időben az evangélikusok *Beleznay* Miklós gróf tábornok özvegyének, a *Podmaniczky* báróleánynak házában tartották összejöveteleiket, ott, ahol utóbb a Nemzeti Színház épült

és csak 1787 táján találtak annál megfelelőbb helyiséget a belvárosi régi Kalap- és Lipót-utca sarkán levő, *Céh Kalaphoz* címzett ház első emeletén.

A „Céh-Kalap“ házában bizony szegényes volt a kis eklézsia sorsa. A helyiség bérét *Beleznay* grófné fizette, az ő ajánlatára hívták meg Pestre lelkészül *Molnár* Jánost, a radnai tiszteletest, de orgonája az imateremnek még nem volt, s az utókort gondolkozóba ejtheti a vallási békeszeretnek az a példája, hogy kerek százötven évvel ezelőtt az első istentisztelet alkalmával, de később is évekig annak a hordozható orgonának bűgása közben énekelték imádságaikat a pesti evangélikusok, melyet a *belvárosi plébánia* kölcsönzött oda a gyülekezetnek azzal a feltétellel, hogy az évente megszokott ünnepi körmenetekhez használatra bocsássák vissza.

Hová épüliön a nagytemplom?

Tudnivaló, hogy csak az ország alkotmányos szabadságát visszaadó 1791-iki 26-ik törvénycikk adta meg a magyarországi evangélikusoknak a teljes vallásengedélyt. Az alkotmány helyreállításával ünnepélyes elismertetéshez jutottak a protestánsok jogai is. Szabadon építhettek most már templomokat, tornyokkal és harangokkal, iskolákat tarthattak fenn és testületileg szervezkezhettek. És ekkor, a mindenfelől megindult szabadabb élet s az országgyűlésre összeülő evangélikus urak számának felszaporodása idején született meg az a gondolat, hogy az ország szívében méltó hajlékot emeljenek a felszabadult evangélikusoknak. És ekkor történt meg, hogy egy népes összejövetelen, melyen részt vett *Köburg* Józsiás herceg, a

Budán székelő főhadparancsnok is, *Beleznay* grófné palotájában elhatározták egy *állandó templom* építését. De hol épüljön fel ez a templom? Kezdetben arra gondoltak, hogy az akkor még szabályozatlan *Dunaparton* álló hajóhivatal helyén. Igen, de a katonai hatóság nem akart megválni ettől a területtől s helyette a későbbi *Wurm-udvar* helyén levő, akkor üres telket hozta javaslatba. De azt meg az evangélikusok nem fogadták el, mert ez a telek a környék félreeső, elhagyatott, közbiztonsági szempontból sem ajánlatos fekvése miatt egyházi és iskolai vételre semmiképpen sem volt megfelelő. Így hát másfelé kellett nézni s a választás a Deák-téri evangélikus templom *mostani helyére* esett. Ez abban az időben az invali-

dusok kaszárnyájához tartozó körülkerített udvar volt, melyet a katonai hatóság *fa- és lisztraktárnak* használt.

Reformátusok és evangélikusok szimultán temploma

Most már megvolt az építéshez a telek, az építéshez éppen csak a tőke hiányzott. *Hatvanezer forintra* irányozták elő az építés költségét. Csak a hivek áldozatkészségére lehetett számítani, mert a külföldi evangélikusokhoz intézett felhívás nem sok eredménnyel járt. Összesen 637 forint érkezett be külföldről, ebben is benne volt *Hamburg* 400 forintnyi adománya. A hazai evangélikusok pár hét alatt 17.000 forintot gyűjtöttek össze s élükön *Beleznay* grófné volt 10.000 forintnyi adományával. A terv egyelőre az volt, hogy emeletes telkészlakot építenek s a ház földszintjét imaházzá alakítják át. 1794 május elsején már megtartották

az első istentiszteletet az új istenházában. Ez az épület, frontjával a Deák-tér felé, szabadon állott, egyforma távolságban a mai templomtól, valamint a prófútsütődétől, mely a mostani iskolaépület, a volt gimnázium helyén állt. A sütődéig terjedő, fallal kerített telekrész egyelőre üresen. Az volt vele az egyházközség célja, hogy a Pesten akkor csak szétszórtan található s minden közös összefüveteli helynek híján levő reformált hitűekkel egyetemben később egy ugynevezett *szimultán templomot* építenek s ezzel az egyéniségben rejlő közös erővel szolgálják a magyar protestantizmus érdekét. Ime, a protestáns együttműködés előzményei majdnem másfélszáz évvel ezelőtt. De a terv, főleg a nyelvkérdés nehézsége miatt, nem sikerült.

Pollák Mihály építi meg a nagy templomot

A Deák-téri nagy templomnak — a mostaninak — építéséhez, sok-sok akadály leközdése után, csak 1799 október 31-én fogtak hozzá: ekkor tették le a templom alapkövét. Hogy idáig mégis eljuthattak, abbat megint a lángoló hitű Beleznay grófnénál volt döntő szerepe: 1799-ben kijelentette hogy megvonja további támogatását az egyháztól, ha még tovább halogatják az építést. Új jótévedők támadtak, köztük *Teleki* születe Roth Johanna grófné, ki egymaga 4000 forintot ajánlott fel, azonkívül vállalta a 364.000 darabra kiszámított téglaszükség előteremtését s még igásfogatokat is adott az építőanyagok fuvarozására.

A templom tervét *Krausz* János építőmester készítette el, de meghalt, mielőtt terve kivitelre kerülhetett volna. Az építést mégsem szenvedett halasztást. *Krausz* özvegye munkavezetőjére, *Pollák* Mihályra bízta az építést, arra a *Pollák* Mihályra, k néhán év tizeddel utóbb a *Nemzeti Múzeum épületének alkotója* lett. Kezének nyomát meglátszik a terv keresztülvételén. Így készült el a templom mai alakjával, klasszikus

stílusban: a négy gyönyörű korintusi oszlopon nyugvó díszes portállal a kereszt csucsáig számított kilenc és fél öl magasságban. S bár az építési kasszából nem egyszer fogyott ki a pénz, mindig akadt mentő kéz a szorongatás napjaiban. És 1808-ban eljutottak odáig, hogy a templommal, ami a külsejét illette, el is készültek.

Százhuszonhat évvel ezelőtt, pünkösöd ünnepén

Hátra volt még a belső berendezés, amelyre tízenkétezer forint kellett. Azt hitték, csak isteni csoda segítheti meg ezzel a pénzzel a templom építetőit. Ez a csoda is megtörtént a hívek áldozatkészségével. A templom végre elkészülhetett volna, ha szerencsétlenségre közbe nem jön az 1809-iki háború s a katonai hatóság mondur-raktár számára kérte el az egyházközségtől a templom épü-

letét. A kérést nem lehetett visszautasítani s így a belső díszítés munkája megint fennakadt. A háború veszedelme rég elvonult már, de a katonaság nem adta át a templom-épületet 1811 tavaszáig, amikor sok sürgetés után végre mégis kivonult. Most már hozzá lehetett volna fogni a templom belső berendezéséhez, de az időközben felszökkenő munkabérek és élelmiszerek különbözőzetei új helyzetet teremtettek: most már 20.000 forintba volt szükség a belső berendezéshez.

De ezt az utolsó áldozatot is meghozták a hívek s a templom ünnepélyes felavatásának napját kitűzheték 1811 pünkösöd ünnepére, június 2-ára és 3-ára. A felszentelést *Lyet* Kristóf, a Bányakerület szuperintendense végezte, utána *Wächter* János bécsi szuperintendens tartott szentbeszédet, végül *Simonides* János bécsi szenior prédikált magyarul, *Molnár* lelkész pedig a konfirmációt végezte s egy mátkapárt áldott meg.